

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Voinovich Géza*

Cím: *Arany László*

Forrás: *Világ*

Bn

1922. 10. 29.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Arany László

Idő

"1922"

Személy

Közp nyomt. XX. cs. 23. sz.

ARANY LÁSZLÓ IRTA: VOINOVICH GÉZA

Gyermekverset Petőfi irt neki, játszi, fúrge verset, mely ugy futkos, szökel, mint a kisgyermek figyelme, mint az ürge, melynek surranását kíséri. Arany megírja Petőfinék, hogy a hároméves fiu „könyv nélkül tudja a verset. Akárki jö a házhöz, első dolga keresni vagy kerestelni elő a lapot s mutogatni a verset, hogy azt neki Petőfi bácsi küldte és még paripát is fog hozni.” Így tűnik fel a gyermek alakja a költő családi körében: idilli kép a csendes szalontai házban.

1850-ben atyja ír egy költeményt, *Fiamnak*, benne keresve vigasztalást, s fián át az egész ifju sarjadékhoz szólva, hitet sóvárogva magának és nekik. Így ismerte meg az ország a költő fiát. E két költemény már gyermekkorában az irodalomhoz kapcsolta őt.

Fejlődéséről atyja dicselkedve ír barátainak — s jellemzi Arany Lászlót, hogy e helyeket jobbára kihagyta, midőn atyja leveleit közzéletta. A nagykörösi iskolában atyja magyarázatait hallgatta az irodalomról. Maga népmeséket gyűjt s tizenhétéves korában kötetben adja ki. Gyulai Pál kimondta, hogy maig ezek a legjobban elbeszélte népmesék. Arany János azt kívánta a mese-gyűjtőtől, hogy „egy tökéletes mesemondó képességeivel legyen felruházva”. Arany László pompásan megőrizte az eleven előadást, a nyelv fordulatoságát, egyes szólások ismétlődését, kiérezte a hangutánzást, a ritmus liktetését. Nemesak a gyűjtő buzgalma vezette, hanem költői érzék is s kikerültette vele az egymásba toldozott sete-suta csacogást; ebben mintául állhat újabb gyűjtők előtt. Meséinek nagy része átszállt az olvasókönyvekbe. Tovább is gyűjtött; ő gondozta a meséket a Kisfaludy-Társaság népköltési gyűjteményében, melyet Gyulai Pállal együtt szerkesztett. A népmesének egész elméletét, mondhatni lélektanát is el-

vonta egy kitünő tanulmányban; azzal foglalta el székét a Kisfaludy-Társaságban. Ily alapos és kitaró volt mindenben, amihez fogott.

A népköltéshez való vonzalma részben Petőfi és Arany költői irányával járt egy uton: annak forrásait kereste itt s az egész magyar költészet őforrását. Itt kutatta a magyar hangsúly és ritmus törvényét is.

Huszóves korában jelent meg első tanulmánya a *Budapesti Szemlé*-ben. Lermontoffról szölt, aki Byron iskoláját járta ugyan, de azért megérik rajta az orosz puszták szele. A versek, melyeket Arany László a tanulmány során lefordít, őt magát is jellemzik: a hazafiság és fájdalom, a mélabu és guny vegyülete megvan nála is, de benne több a szív és közelebb áll nemzetéhez. A tanulmányok egész sorát nyitotta meg ez, melyek a nyelv kérdéseit, történeti és gazdasági kérdéseket fejtegettek, magvasan és világosan.

A Lermontoff-fordításokkal új fejezet is kezdődik munkásságában: a műfordítói. A hatvanas években fordították a Kisfaludy-Társaság tagjai Shakespeare-t és Molièret. A fiatal írónak előbb csak két kevésbé jelentős darab jutott, de azok sikerültével *A sok hüho semmiért* fordításához látott s mintaszerű műfordítást adott. A gyöngédség és indulat, a tréfa és a bambaság mind a maga nyelvén beszél itt; a népies jelenetek népiesek, anélkül, hogy magyarosakká válnának, ami ellenkezőnek a tárgyval. Molière-ből a *Tudós nőket* fordította, a kifacsart finomkodás e szatiráját, mely, jórészt a fordítás érdeménél fogva, iskolai olvasmánnyá vált.

Ily szorosan összeforrt munkássága a Kisfaludy-Társaságéval, mely akkor egész irodalmi életünket vezette.

Közben kifejlett eredeti költői tehetsége. 67-ben a Kisfaludy-Társaság *Elfrida* című költői beszélyt közszorozott meg, melynek jeligés leveléből Arany László neve tünt ki. Ez mindenkit meglepett, leginkább atyját, aki azt írja sógorának, Ercey Sándornak: „Arany Laczi közelebbi bravurja nem lepett meg egy kissé? Engem nagyon. Im, én beadom financiernek, hogy legyen practicusabb ember, mint az apja, s egyszer csak kipattan, hogy poéta!” László már ekkor elvégezte a jogot, s a Földhitelintézet hivatal-

noka volt, Csengery Antal oldalán, kinek később utóda lett. A mű az angol mondából veszi tárgyát, egyszerű elevenséggel mondja el, élénken jellemzi alakjait s festi a helyzeteket, — ami részben a népköltés és Shakespeare tanulmányának hatása —, de e könnyűség művészet, s a szerző a tréfát is komolyan veszi, ami jellemző a költő komolyságára.

Pályadijakkal sokszor csak az író nyer; *Elfrida*-val az irodalom is nyert, még pedig többet Elfridánál: egy nagytehetségű fiatal költőt, kinek alig néhány év múlva egy nagyobb munkája nyert koszorút. Ez a *Délibábok hőse*. 73-ban jelent meg a Kisfaludy-Társaság pályázatán. A bírálók teljes elismeréssel szóltak róla. A jeligés levél nem fődte fel a szerző nevét, csak azt a kívánságát, hogy az 50 arany pályadíj az Írói segélyegyletnek adassék. De csakhamar kiszivárgott, hogy Arany László írta; tehetsége árulta el. Arany János óta csak két epikai mű ért ily magaslatra: Gyulai töredék *Romhányi*-ja és ez. Amaz az 50-es évek elejét rajzolja, ez a hatvanas évek ifjuságát, s alakjaik rajza s az országé is, oly tökéletes, hogy ez az egy évtizednyi köz világosan meglátszik lelkükön s a mű hangulatán. Hőse az ifju Hübele Balázs; becsavágya előbb az irodalom felé vonja, majd titkolt szerelemre gyullad, közben az ifjuság hazafias mozgalmaiba ártja magát, s elhagyva a szeretett lányt, Garibaldi zászlaja alá szegődik. E mozgalom végével bejárja Itáliát, megfordul Angliában, utja közben hall Etelka férjhezmentéről, s csalódott szívet tér hazabátyja falusi kuriájába, hol egy névnapon találkozik a férjjel, hívására vele megy hozzájuk, viszontlátni régi szerelmét; boros fővel s a kiábrándultság cinizmusával durván utána nyul, mitől ön-undorra jözanul ki. Ily lélektani a tárgy: az ifjuság szivzajlása, csalálmái, vesztett szerelme és kiábrándulása, egy jószándéku, elfecsérlett élet mindennapi tragédiája.

Balázs nemcsak az ifjuság megtettesítője, hanem a hatvanas évek magyar ifjuságáé. Az egyetemű évek duhaj mulatságai, a hazafias drámák tervel mind a hatvanas évek vonásai, épp ugy az „áruló” Réfalvi, kibén Görgel rejtőzik, s leánya, Etelkában; a tüntetések, összeesküvés, a Forinyák-est, a garibaldista mámor; mind jellemző e korra. Ma-

Halász, a könnyen hevülő, lágy kedély, hangulatainak rabja, — e korszak hű kifejezője. A lenyüggözött nemzeti élet izgatottsága, az elbizakodó hit és sötét kétségbeesés, a lázas tervezés és csüggedt tétlenség e kor vonásai. Thallóczy Lajos azt tartotta, hogy a történetíró is e műből ismerheti meg e kor hangulatát. Csodálatraméltón van jellemezve ez a fonák kor, midőn a magyar ujjongott Ausztria olaszföldi veszített csatáin, bárha ott magyar vér ömlött.

„Hurráh, megint egy új csatánk veszett el,
Bár benne tízezer magyar esett el.“

Szilaj, torz kedvvel egykor így ujjongta
A gályarab, midőn a vész kitört;
Recsegve tágult minden borda, donga,
Hajójukon az ár végig söpört;

Ő, látva kényurát, hogyan szorongta,
Vad kárörömmel gúnykacajba tört:

„Ha-ha! bitang, most sirhatsz, esdekelhetsz;
Nem bánom, elveszek, csak hogy te elveszsz!“

Van ebben sok lírai vonás, sok, amit magából vett a költő, nem a mesében, hanem a hangulatok rajzában; ebből foly az előadás elégikus szépsége, Ő is átélte ez ifjuság álmait, a boldog kort, midőn „de háthá“-kat nem ismert; ő is ismerte Görgéit, akit itt nemes vonásokkal fest, ő járt ott, ahol hőstét meghordozza, Itália csodavidékein, őt érdekelte így Albionban a gazdasági élet sürgése, a dock, a gyár, a fény és nyomor. Ő tűnődött el „a tőke, munka, tulnépesülés nagy kérdésein“. Ez a közgazdasági érzék az, ami őt modernné teszi; ez az eszmekör választja el költői világát atyjáétól, mellyel egyebekben sok rokonsága van; ez jellemzi őt egészben, hogy modern nyugati szemmel lát és régi magyar szívvél érez.

Ez a három tulajdonság emeli magasra a *Déli-bábok hőstét*: a lélektan ereje, a kor rajza s a gyakorlati érzék megszólalása a költészetben. Ezzel új utat tört költészetünkben.

Ez emelkedik költőivé utolsó költői művében is, *A hunok harcá*-ban, mely anthológiákból szélteben ismeretes. Mintha Kaulbach képe elevenednék meg. *Atilla halála után a testvérharcban*, a hun és gót faj

csatájában, mikor a holtak elszálló lelkői tovább küzdenek a felhők közt, a vérző, vonagló testek fölött. E harc ma is folyik, más eszközökkel. Ma leszállt a föld gyomrába:

Bányák üregébe, gépek odujába

Nem is a lópor küzd, jobban küzd a kőszén,

Nem fellegek ornán, de kazánok gőzén...

Nem Csabát kell ma visszavárni szellemseregével, hogy segíteni jöjjön, hanem segítsünk magunkon józan ésszel, ép erővel.

Jön már az erősb kor, szavak után tettek,

Ál-lelkesedésnek kezd fogyni határa,

Az üres hü-hónak lefelé száll ára;

Kezdj csak te dologhoz, vedd csak magad észre,

Fogd csak ez uj fegyvert igazán két kézre,

Leld ki csak a csinyját, tudj vele jól bánni,

A régi hatvágást ezzel is kívágni:

S jöhet a hódító, nyiltan avagy titkon,

Tiéd ez a föld még, te vagy itt még itthon.

E költemény a mondát mintegy napjainkig hozza, új jelentést ad neki, s ily buzdítással végződik; mintha csak napjainkhoz szólana.

Költői végrendelete e mű. — Hallgatása nem volt elszánt elhallgatás, de hosszú éveken át atyja művei sajtó alá rendezésének szentelte hivatalától szabad idejét. Kiadta hagyatékát is, forrásbecsű bevezetéssel; összegyűjtötte levelezését, s mintegy kiegészítette atyja verstani vizsgálódásait a hangsúly és ritmus vizsgálatával. Ez a kitűnő értekezés töredékben maradt, de így is nagybecsű. Horváth János új könyve részben ezen alapszik.

Hivatala nagyon elfoglalta; egyideig Nagyszalontát képviselte az országgyűlésen; kivette részét az Akadémia és a Kisfaludy-Társaság munkájából; ő dolgozta ki a szerzői jogról szóló törvényjavaslatot; egyházának tanácsbírája volt, a Franklín-Társulatnak elnöke.

A lelkiismeretes és munkás emberekre nálunk sok ilyen tennivaló hárul. Abban a korban a nagyobbra hivatott tehetségek sem vonták ki magukat ily kötelességek alól.